

Особливості та проблеми фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств*

Сільське господарство традиційно є найважливішою галуззю національного господарства України. Від стану цієї галузі, особливостей її розвитку на різних етапах функціонування залежало вирішення питання продовольчої безпеки країни, соціально-економічних проблем розвитку сільської місцевості, рівень доходів населення, а в останні десятиріччя – надходження від валютної виручки з продажу сільськогосподарської продукції на експорт, що безпосередньо впливають на курс національної валюти. Саме вона є основною сировинною зоною для переробної та харчової галузі і споживає продукцію хімічної й інших промислових галузей. Проте, як неодноразово відмічали вітчизняні вчені, суттєво порушились інституційні зв'язки із зазначеними галузями, що відчутно вплинуло на диспропорцію цін на продукцію, внаслідок чого спостерігається потужна експансія іноземних товарів на вітчизняний ринок. Подальший інтенсивний розвиток аграрної галузі можливий лише за умови чітко побудованої системи фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. Саме ці питання автор всебічно розглядає в рецензованій публікації – монографії «Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств».

Монографія містить результати наукових досліджень з теорії і практики найактуальніших питань фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств на основі комплексної діагностики джерел залучення фінансових ресурсів у господар-

ську діяльність. У чотирьох її розділах наведено великий масив аналітичної інформації щодо сучасного фінансово-економічного стану сільськогосподарських підприємств, ґрунтовно розкрито основні джерела фінансування.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств на основі ретроспективного аналізу етапів розвитку галузі з урахуванням історичного досвіду державного управління. Особливо цінним є комплексний підхід автора до розгляду фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств як системи фінансових відносин, які здійснюються за допомогою різних форм залучення і використання фінансових ресурсів. Це дозволило виділити основні складові діючої системи фінансування сільськогосподарських підприємств. Система самофінансування побудована на використанні коштів засновників, розподілі власного прибутку та формуванні амортизаційної політики. Діюча система бюджетного фінансування направлена на підтримку і стимулювання розвитку фермерських господарств, певних напрямів аграрного виробництва та здешевлення фінансових механізмів залучення фінансових ресурсів, зниження ступеня фінансових ризиків. Система податкової політики розглядається, з одного боку, як механізм вилучення фінансових ресурсів для наповнення бюджетів усіх рівнів, з іншого – як можливий механізм стимулювання розвитку сільськогосподарського підприємництва, із виокремленням спеціальних та спрощених режимів оподаткування, експортного й інвестиційно-стимулюючих систем оподаткування. Система загального державного уп-

* Ячух О. О. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств : монографія. Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2018, 467 с.

равління розвитком інфраструктури аграрного ринку направлена на підготовку й підвищення кваліфікації кадрів АПК, розвиток дорадчих послуг, цінове регулювання сільськогосподарської продукції, удосконалення логістичної системи та ін.

Система кредитування та страхування умовно представлена організованим ринком (банківське кредитування, форвардні, спотові та лізингові операції, операції з цінними паперами і векселями) та неорганізованим ринком, на якому набули поширення різні форми товарного кредиту й позики юридичних і фізичних осіб.

Розвиток міжнародних відносин, зміна кон'юнктури світового ринку сільськогосподарської продукції дають змогу на сьогодні сільськогосподарським підприємствам залучати значну суму фінансових ресурсів за допомогою сучасної перспективної системи міжнародного фінансування та стимулювання, за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій та інститутів, коштів урядів країн та кооперацій.

Авторська позиція щодо основних складових (форм) організаційних відносин системи фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств дала змогу комплексно, із залученням системного, динамічного, ситуаційного, економічного та уніфікованого підходів, підійти до побудови структурно-логічної схеми механізму (процесу) їх забезпечення з урахуванням нормативно-правового регламентування процесу, виділення регулюючих суб'єктів на рівні держави в особі державних органів влади, державних інститутів і місцевих органів влади, фінансово-кредитних установ, міжнародних фінансових організацій та інституцій, безпосередньо виробників сільськогосподарської продукції та інших учасників аграрного ринку; визначити основні домінуючі методи та форми залучення капіталу й інструментів (важелів) впливу, видів забезпечення дії механізму та методів регулювання процесом за допомогою фінансового контролю на основі фінансових стимулів, різного роду фінансових санкцій.

У другому розділі, присвяченому методологічним засадам фінансового та інституціонального забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств, автор опрацював концептуальні підходи до їх розвитку з огляду на сучасний динамізм, мінливість економічних і фінансових відносин, з якими

безпосередньо пов'язаний розвиток аграрного сектору економіки України. Особливий інтерес становлять дослідження автора щодо оцінки вартості залучених фінансових ресурсів сільськогосподарськими підприємствами на основі порівняння умов діючих угод-позик по банківських кредитних, лізингових та форвардних операціях. Вартість таких фінансових ресурсів формується за рахунок двох складових: ціни на позичений капітал та ціни на майбутній врожай при форвардних операціях, а також суми витрат, понесених при оформленні та супроводженні таких позик. За даними дослідження автора найдешевшими є фінансові ресурси, залучені за допомогою форвардних операцій із майбутнім урожаєм.

У третьому розділі монографії проведено ґрунтовний аналіз особливостей, закономірностей і тенденцій формування фінансових результатів господарювання сільськогосподарських підприємств та фінансового стану. Представлено аналітичні аспекти фінансового й інституціонального забезпечення державної допомоги та податкової політики в аграрному секторі економіки. Встановлено що рентабельність всієї діяльності сільськогосподарських підприємств коливається з 17,5 % у 2010 р. до 18,7% у 2017 р. Найвищий рівень цього показника був у 2015-2016 рр. (30,4 і 25,6% відповідно), оскільки на ці роки припало найбільше використання спеціального режиму з ПДВ, сума якого залишилась у розпорядженні сільськогосподарських підприємств на спеціальних рахунках. Проте ці кошти, за дослідженнями автора, використовувались лише на поповнення оборотних коштів, а не на оновлення основних засобів. Скасування спеціального режиму ПДВ суттєво вплинуло на зниження наявності оборотних коштів в обігу підприємств.

У четвертому розділі проведено моніторинг діючого механізму залучення фінансових ресурсів сільськогосподарськими підприємствами на основі ґрунтового порівняння умов чинних угод-позик за такими операціями як банківський кредит, лізингові та форвардні операції. Також розглянуто переваги й недоліки аграрного страхування. Особливу цінність мають дослідження автора щодо механізму функціонування форвардних операцій як інструменту забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств, а саме: умови формування ціни на майбутній врожай, умови оп-

лати за схемою авансових платежів, умови страхування та розрахунок коефіцієнта покриття попереднього авансу. Виділено ключову роль ПАТ «Аграрний фонд» як державного регулятора цін на продукти першої необхідності на основі формування інтервенційного фонду.

У цілому рецензована монографія є надзвичайно актуальною на тлі плінно зміню-

ваних фінансових відносин в аграрному секторі економіки. Викладені у монографії О.О.Яцух результати наукових досліджень з фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств можуть бути корисними для наукової спільноти, менеджерів і працівників фінансово-облікових служб аграрних підприємств.

Л.І. КАТАН, доктор економічних наук, професор

*Катан Людмила Ігорівна - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет (м. Дніпро, вул. С. Єфремова, 25)
E-mail: katanluda@gmail.com*

*Катан Людмила Игоревна - доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой финансов, банковского дела и страхования, Днепровский государственный аграрно-экономический университет (г. Днепр, ул. С. Ефремова, 25)
E-mail: katanluda@gmail.com*

Katan Liudmyla Ihorivna - doctor of economic sciences, professor, head of the finance, banking and insurance department, Dnipro State Agrarian and Economic University (25, S. Yefremova str., Dnipro)
E-mail: katanluda@gmail.com

* * *